

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Розібратися в історії становлення правових інститутів, а тим більше її законодавстві досить непросто. Закони, що діють завжди в суворо конкретному часі і просторі та становлять істотний вплив на розвиток суспільства, дуже часто допомагають нам правильно розташувати стовпові віхи в літописі минулих справ і подій.

Історія прокуратури України, яка свого часу входила до складу Російської імперії, а потім Радянського Союзу, нараховує понад 275 років. За ці роки прокуратура реформувалась, реорганізовувалась, ліквідовувалась і знову створювалась, змінювались її завдання і функції, але вона завжди була автономним державним інститутом, який виконував тільки йому властиві функції.

Виділяють такі етапи становлення та розвитку прокуратури України:

1) Етап становлення та розвитку прокуратури в Україні як складовій території Російської імперії часів Петра I і до лютнево-жовтневих подій 1917 р. (1722-1917 рр.).

2) Етап розвитку прокуратури України часів існування:

а) Української Центральної Ради (листопад 1917 р. – квітень 1918 р.),

б) Гетьманату (квітень 1918 р. – листопад 1918 р.),

в) Директорії (листопад 1918 р. – лютий 1919 р.).

3) Етап розвитку прокуратури на Україні в часи радянської доби (лютий 1919 р. – листопад 1991 р.).

4) Сучасний етап діяльності прокуратури України [1, с. 381-406].

Кожний з етапів був унікальним та вносив зміни до системи прокуратури.

Походження української прокуратури можна ототожнювати з походженням російської, оскільки Україна, на час виникнення прокуратури входила до складу Російської імперії. Російський цар Петро I у 1722 р. запровадив французьку модель спеціального контролюючого державного органу «*государевого ока*» – прокуратури, яка повинна була наглядати за центральними та місцевими адміністративними органами.

Прокурор безпосередньо підпорядковувався імператору і зобов'язаний був наглядати, окрім іншого, за діяльністю сенату та колегій.

У 1864 р. прокуратуру було дещо демократизовано. Вона вже не здійснювала тотального нагляду, а виконувала переважно процесуальні функції у ході кримінального судочинства [2, с. 3-13].

Із падінням у Росії монархії у лютому 1917 р., в Україні активізувався рух за самостійність. 1917 р. у новоутвореній УНР

ухвалено Закон «Про утворення Генерального Суду». У його складі було засновано прокуратуру на чолі зі старшим прокуратором, який призначався Генеральним секретарем судових справ.

1918 р. Центральна Рада ухвалила Закон «Про урядження прокураторського догляду на Україні». Цим, фактично, було створено органи прокуратури УНР. Прокуратурі організувалися при апеляційних та окружних судах. Очолювали відповідні прокуратурі Старші прокуратори. Наказом Генерального секретаря судових справ від 1918 р. №7 на посаду Старшого прокуратора Генерального суду призначено Маркевича Дмитра Васильовича.

За Гетьманату П.Скоропадського 8 липня 1918 р. Законом «Про утворення Державного Сенату», окрім іншого, було врегульовано і питання прокурорського нагляду: при кожному Генеральному суді перебували прокурори і товариші прокурора під вищим наглядом Міністра юстиції, який одночасно був Генеральним прокурором України.

У грудні 1918 р. Гетьманат було замінено на Директорію, яка складалася з 5 осіб. Після того як гетьман Скоропадський зрікся влади, Директорія проголосила відновлення УНР, а отже і діяльність Прокуратурі зразка УНР. Скасовано Закон «Про утворення Державного Сенату» і відновлена діяльність Генерального Суду, який став називатися «Найвищим Судом УНР». Міністру юстиції доручалось негайно затвердити новий штат і призначити осіб з прокурорського нагляду. На початок січня 1919 р. Рада народних міністрів УНР затвердила штат Надвищого суду, яким охоплювалась і прокуратура. Штат останньої: старший прокурор – 7 прокурорів – секретар-прокуратор.

Трохи більше місяця діяла ця прокуратура. Після встановлення на більшості території України радянської влади, були створені нові органи прокуратури, спочатку у складі суду, згідно Декрету від 14 лютого 1919 р. «Про суд», а з 28 червня 1922 р., згідно Постанови ВУЦВК, «Про затвердження Положення про прокурорський нагляд в УРСР» у складі НаркомЮсту УРСР. З 10 травня 1925 р., а саме з прийняттям 2-ї Конституції УРСР (перша 1919 р.), прокуратура почала діяти як самостійний орган [3, с. 105-108].

Після розпаду СРСР та проголошення незалежності України в історії прокуратури та прокурорського нагляду розпочалась нова сторінка.

1. Теория государства и права: Курс лекций / под ред. Н.И.Матузова, А.В.Малько. – М.: Юристъ, 2000.– 776 с.

2. Басков В.И. История прокуратуры Российской империи / В.И.Басков / Вестн. Моск. ун-та. – Сер.11. – Право. – 1997. – №2. – С. 3-13.

3. Клочков В. Прокуратура України часів УНР, Гетьманату і Директорії / В.Клочков // Вісник прокуратури. – 2001. – №1. – С. 105-108.